

МЕТОДИ АКТИВНОГО НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ШКОЛІ (на матеріалі синтаксису й пунктуації)

Людмила ГАЛАЄВСЬКА,
молодший науковий співробітник
відділу навчання української мови та літератури
Інституту педагогіки НАПН України

УДК: 372.881.116.2

У статті порушено питання про особливості використання методів активного навчання, зокрема з'ясовано основні ознаки їх. Автор привертає увагу до суті цих методів, визначає переваги й особливості їх у практиці навчання української мови; з'ясовано діалогічну особливість їх, а також, здатність забезпечувати умови для гармонійного розвитку мовної особистості.

Ключові слова: активні методи навчання, методичне обґрунтування, класифікація, критерії добору активних методів навчання для уроків української мови.

Поставлення проблеми. Розв'язання важливих завдань у системі навчання синтаксису української мови потребує перегляду ефективних методів. У концепції мовної освіти в Україні наголошено: «Зміст шкільних занять з мови, ефективність їх значною мірою забезпечується оптимальним застосуванням навчальних методів» [1, с. 74]. Подібну думку висловлює також російський дослідник А. Хуторський, зазначаючи, що ефективність навчання в сучасній школі залежить від уміння вчителя обрати метод чи прийом у конкретних умовах для кожного уроку [22, с. 167].

Поява в лінгводидактиці інформації про «активні методи навчання» зробила певний виклик традиційним методам. Однак, як свідчить аналіз наукової літератури, на сьогодні чітко не визначено структури цих методів, пов'язаних з діалогічною природою, немає концепції діалогічної природи методів активного навчання, недостатньо осмислений органічний зв'язок психології навчання й спілкування.

Освітні процеси, що відбуваються в Україні на сучасному етапі, передбачають висококваліфіковану підготовку педагогів. Застосування активних форм навчання на уроках української мови зумовлена рядом причин: учні повинні не тільки здобувати певні знання, а й уміти застосовувати їх у конкретній практичній ситуації. Такі форми організації навчального процесу, як «ділові ігри», «круглі столи» значно активізують навчальний процес, сприяють взаємодії учня і вчителя.

Термін «активні методи навчання» використовують дослідники, почасти не заглиблюючись у зміст, нерідко по-різному розуміючи їх.

Аналіз досліджень. Формування активного навчання

учнів — один із засобів розвитку пізнавальної діяльності учнів. Застосування на практиці проблемного й розвивального навчання призвело до виникнення методів, що одержали назву «активні». Це дає підстави стверджувати, що «активний» розуміється як ініціативна, відповідна позиція суб'єкта, якому адресовані певні дії чи пропозиції. Отже «активний» здатний до взаємодії, діалогу, такий, що здатний перебувати в режимі бесіди з ким-небудь (учителем, іншими суб'єктами навчального процесу) або чим-небудь (комп'ютером).

Використання методів активного навчання призводить до діалогізації навчального процесу, під час якого здійснюється взаємодія учителя й учня, учня й учня, відбувається процес занурення у комунікацію. Використання методів активного навчання на уроках української мови забезпечує розвиток міжособистісної взаємодії суб'єктів навчання в режимі учитель — учень, учень — учитель, учень — учень, це призводить до ефективної реалізації мети й завдань уроку, має значний комунікативний і виховний потенціал.

Психологічні основи для розроблення цілісної концепції розвивального навчання були закладені ще в 30-х роках минулого століття у працях Л. Виготського, В. Давидова, О. Леонтьєва та ін. Проте ґрунтовні наукові засади методів активного навчання почали розробляти в другій половині 60-х та на початку 70-х років у дослідженнях психологів і педагогів. Спробу диференціювати методи на активні й пасивні зробив Г. Ващенко. Учений доводив, що за пасивних методів «учень є тільки об'єкт педагогічного впливу вчителя», а за активних — «учень є і суб'єкт педагогічного процесу, себто він не тільки сприймає те, що подає йому учитель, але й сам організовує свою роботу» [8, с. 187—188].

Розвиток активних методів навчання розглядається в працях І. Лернер, А. Матюшкін, М. Махмутов та ін. Велику роль у становленні й розвитку активних методів навчання відіграють праці А. Вербицького, В. Лозової, В. Комарова та ін.

Суть методу, місце його в сучасній вищій освіті, ментальні й організаційні передумови використання описують зарубіжні й вітчизняні дослідники (Дженні Д. Стілл, Кертіс С. Мередит, Чарлз Темпл, Стотт Уолтер, Кричевський Р., Груздинська Е., Кругликова В., Привалова Г., Панфілова А., Ісаєва З., Минбаєва А., Садвакасова З., Наумова Ю., Омарова В., Бутенко І. Паніна Т., Пометун О., Сурмін Ю., Смірнов С., Якупов Я. та ін.).

І. Дичківська в своїх працях не тільки обґрунтовувала необхідність використання активних методів навчання у всіх видах навчальної роботи учнів, але й вве-

ла поняття діалогічного проблемного навчання, яке передає сутність процесів спільної діяльності вчителя й учнів, а також взаємної активності їх у межах «суб'єкт-суб'єктних» стосунків [7, с. 44].

Активне навчання відрізняє від звичайного низка особливостей, до яких відносять насамперед активізацію мовленнєвої діяльності учнів шляхом формування спеціальних умов, що сприяє цій активізації незалежно від їхнього бажання.

Привертають увагу спроби О. Пометун розмежувати *активні й інтераактивні* методи навчання. Дослідниця актуалізує проблему методів навчання крізь призму компетентнісного підходу: «У свідомість українських вчителів поступово через публікації останнього часу й через систему додаткової освіти закладається думка, що саме активні методи навчання створюють необхідні умови як для становлення й розвитку компетентностей учнів, так і для розвитку й виховання активних громадян з відповідною системою цінностей [13, с. 10]».

У цій концепції важливим для методики навчання є такі положення: «Мета активних методів навчання — залучити учнів до запропонованої учителем пізнавальної діяльності, створити умови для навчальної взаємодії учнів, отримання ними у співпраці колективного інтелектуального продукту й відповідного досвіду пізнавальної діяльності» [13, с. 15].

Варто зазначити, що проблема розроблення й впровадження методів активного навчання представлена в різних галузях наукових знань і досліджена багатьма педагогами і психологами, але застосування їх у методиці належно не досліджено. У методичній літературі бракує чуткої класифікації сучасних методів, іновативність багатьох із них виявляється в назві, а не в змістовому наповненні.

Для розв'язання означених завдань, усунення перелічених недоліків необхідно проводити постійний пошук найбільш ефективних методів і впроваджувати їх у практику навчання української мови.

Мета статті — обґрунтувати доцільність комплексного й системного впровадження в практику навчання мови методів навчання активної діалогічної взаємодії, з'ясувати особливості й можливості реалізації цих методів на уроках української мови.

Виклад основного матеріалу. Перебудова шкільної освіти докорінно змінила розуміння мети навчального процесу і засобів досягнення її. Метою навчання стають не знання самі по собі, а підготовка учнів до конкретних видів діяльності, що впливає на організацію навчального процесу, його форми й методи [10, с. 1].

Діалогічна форма навчання, яка забезпечує комфортне середовище для спілкування, є найприроднішою формою комунікації у процесі навчання. Взаємодія учителя й учнів в процесі діалогізації навчання сприяє створенню доброзичливого психологічного мікроклімату в учнівському колективі. Перед учителем-словесником стоїть завдання не просто передати знання теорії мови, а передусім навчити учнів використовувати ці знання протягом життя у різних ситуаціях і з різною метою.

Отже, крім засвоєння теоретичного матеріалу на уроці, учень повинен засвоювати й правила, що декларує вчитель у процесі навчання й виховання, набуваючи таким чином соціального досвіду. Про набуття

досвіду свідчать наявність створеної учнями навчальної продукції й якісні показники її.

Активне навчання являє собою таку організацію й ведення навчального процесу, яке спрямоване на всебічну активізацію навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроках української мови за допомогою комплексного використання методів активного навчання.

Для особистісного розвитку людини важливе значення має взаємодія (спільна діяльність і спілкування) з іншими людьми. За висновками психологів, «основний фактор розвитку дитини — пристосування її до середовища, в якому має відбутися її самореалізація [1, с. 78]».

Психологічний мікроклімат на уроках має виняткове значення для оволодіння учнями знань, умінь і навичок. Якщо урок проходить в атмосфері напруження, очікування негативних реакцій чи неприємних зауважень, недоброзичливості, психологічного дискомфорту, то рівень засвоєння знань буде дуже низьким. Психологи стверджують, що у цьому випадку спрацьовує система психологічного захисту особистості, яка певною мірою «відключає» сприйняття дитиною довкілля. Таким чином гальмується пізнавальна активність учнів на уроці. Ш. Амонашвілі, М. Ільїн та ін. визначають атмосферу успіху як найсприятливішу для засвоєння знань. Слід зазначити, що мова йде не про механічне запам'ятовування, а про креативний підхід до оволодіння новими знаннями та оперування ними.

З метою визначення поняття «методи активного навчання» ми розглянули основні поняття тлумачення, які трапляються в педагогічній літературі.

В науці існує понад двісті визначень поняття «метод», проте для навчально-виховного процесу, на наш погляд, найбільш придатне розуміння методу як способу взаємодії учителя й учнів на уроці, спрямованого на досягнення поставлених цілей. Таким чином, метод містить спосіб та характер організації пізнавальної діяльності учнів [9, с. 19—22].

Розглядаючи активність учнів погоджуємось, що це інтенсивна діяльність і практична підготовка в процесі навчання й формування знань і навичок, умінь їх застосовувати в конкретних ситуаціях. Активність у навчанні є умовою свідомого засвоєння знань, умінь і навичок [8, с. 77].

Вибираючи метод навчання, учитель має розраховувати відведений час на вивчення певної теми, а також значення навчального матеріалу. Також потрібно пам'ятати, що навчання — це не лише засвоєння знань й умінь, а й розвиток, виховання учнів. Розв'язанню певних завдань сприяє активне навчання, яке знаменує перехід від програмованих форм і методів організації дидактичного процесу до розвивальних, проблемних, дослідницьких, пошукових, що забезпечує народження пізнавальних мотивів та інтересів, умов для творчості в навчанні [9, с. 14].

Активні методи навчання — це способи активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів, які спонукають їх до активної розмовної і практичної діяльності в процесі опанування матеріалу, коли активними є не лише учитель, а й учень [8, с. 76—77]. База таких методів — це спілкування, діалог, основою якого є вільний обмін думками щодо напрямів розв'язання певної проблеми. Діалоги вирізняються високим рівнем активності учнів.

Виділяють такі характерні ознаки активного навчання :

— цілеспрямована активізація мислення учнів під час розв'язання практичних завдань;

— підвищена мотивація учнів на уроках української мови;

— інтерактивний характер, а саме: постійна взаємодія суб'єктів навчальної діяльності, вільний обмін думками в умовах створеної ситуації.

Щодо пізнавальної активності, то це — прагнення самостійно мислити, знаходити свій підхід до рішення завдання (проблеми), бажання самостійно здобувати знання, формувати в учнів критичний підхід до думки інших і наявність власних думок [10, с. 2].

Отже, безпосереднє залучення учнів в активну навчально-пізнавальну діяльність у ході навчального процесу пов'язане насамперед із застосуванням прийомів й методів, що узагальнено названі активними методами навчання.

А. Смолкін активним методам навчання дає таке визначення: це «спосіб активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів, які спонукають до активної розумової і практичної діяльності в процесі оволодіння навчальним матеріалом, коли активний не лише учитель, але й учні [20]».

Однак в останні роки розуміння поняття «активні методи навчання» значно розширилося й розуміється як сукупність сучасних форм і методів навчання, що протиставляються традиційним формам навчальної діяльності. Одні автори під активними методами навчання розуміють якісну сторону їх і називають їх «ефективними», інші намагаються посилити кількісні параметри навчання й говорять про «інтенсивні методи», треті оперують назвою «інтерактивні методи» [9, с. 45—47].

Інтерактивність, як властивість активних методів навчання, залежить від технології застосування конкретного методу. Зокрема, високим ступенем інтерактивності вирізняються ігрові методи. На взаємодії учасників побудовані ділові та рольові ігри. Чимало методів навчання можуть застосовуватися як активні й інтерактивні одночасно.

Ситуаційний метод (він же метод кейсів) розглядають як активний і як інтерактивний метод навчання [9, с. 64—69].

Інтерактивні методи базуються на взаємодії учнів між собою, з оточенням, навчальним середовищем, психології людських взаємовідносин і взаємодії, розуміються як спільний процес пізнання, де знання добуваються в спільній діяльності через діалог, полілог [7]. Інтерактивність як властивість активних методів навчання більшою мірою відповідає особистісно орієнтованому підходу.

Активні методи навчання дають змогу розв'язати такі навчально-організаційні завдання:

1) забезпечити своєчасне поетапне формування в учнів відповідних умінь і навичок;

2) залучати до активної участі у навчальний процес сильних і слабких учнів;

3) здійснювати неперервний контроль за процесом та якістю засвоєння навчального матеріалу [10, с. 2].

Використання активних методів допомагає зробити процес навчання не тільки цікавим для учнів, а й результативним. Суттєво підвищується рівень пізнавальної активності, розвивається критичне мислення,

формується здатність до прийняття творчих нестандартних рішень щодо підготовки до уроків української мови.

Особливостями такого навчання є примусова активізація мислення, коли учень змушений бути активним незалежно від бажання, коли збігається активність учнів і учителя, суттєво підвищується ступінь мотивації, емоційності, творчості. Водночас відбувається постійна взаємодія учителя й учнів за допомогою прямих і зворотних зв'язків, що цілеспрямовано впливає на розвиток діалогічних умінь і навичок.

Активні методи навчання уможливають формування:

— здатність адаптуватись у групах, зрозуміло та впевнено висловлювати свої думки, формулювати та висувати ідеї, проекти;

— уміння встановлювати особистісні контакти, обмінюватись інформацією, ефективно керувати діяльним процесом й часом;

— готовність брати на себе відповідальність за діяльність групи, приймати нестандартні рішення.

На практиці застосування поняття «активні методи навчання» інколи означає лише суб'єктне уявлення автора якогось «активного методу» про його новизну й активність, хоча у багатьох випадках це нововведення буває не новим, а іноді навіть і не дуже активним. Існує багато активних методів навчання. Для визначення учителем свого методу навчання як активного необхідно враховувати вікову категорію класу, їхнього життєвого досвіду та знань [6, с. 35—37].

Методи активного навчання передбачають використання такої системи методів, яка спрямована головним чином не на продукування готових знань й відтворення їх, а на організацію учнів для самостійного одержання знань, засвоєння вмінь й навичок у процесі навчальної діяльності.

Таким чином, спираючись на вищезазначене, можемо зробити висновок, що активні методи навчання — це навчання діяльністю. За твердженням психологів, у пам'яті залишається до 90% того, що людина робить, до 50 % того що бачить і лише 10 % того, що вона чує. Тому в процесі навчання необхідно використовувати методи, які спонукають до активної діяльності. З позицій діяльнісного підходу Р. Грановська окремо розглядає активні методи навчання, наприклад: метод конкретних ситуацій, його різновид метод інциденту; метод тренування чуттєвості (спеціальні вправи, дискусії), метод розумового штурму; метод ділової гри, метод занурення і т. д. Л. Виготський, наприклад, зазначає, що навчання спричиняє за собою розвиток, оскільки особистість розвивається в процесі діяльності. Саме в активній діяльності, керуючись учителем, учні опановують необхідні завдання, уміння й навички, у них розвиваються творчі здібності тощо. В основі активних методів навчання лежить діалогічне спілкування між учителем й учнями, так і між самими учнями. У процесі діалогу розвиваються комунікативні здібності, уміння розв'язувати проблеми, відбувається мовленнєвий розвиток учнів.

Активні методи поділяються на дві групи: проблемно-пошукові; репродуктивні. Методи називають ті, які максимально підвищують рівень пізнавальної активності учнів, спонукають до старанного навчання. У процесі використання активних методів навчання на уроці учні працюють інтенсивно, з цікавістю й ба-

женням. Активність — це психічна якість, риса характеру людини, яка виражається в посиленій діяльності. Вона розвивається у прагненні учитися, перемагати труднощі на шляху набуття знань [11, с. 54—57].

Залежно від формування системи знань, умінь і навичок активні методи поділяють на імітаційні й неімітаційні. Імітаційні залежно від засвоєння учнями умінь і навичок поділяють на ігрові й неігрові. До неімітаційних належать проблемна лекція, евристична бесіда, дослідницький метод, самостійна робота, навчальна дискусія. Активні методи навчання передбачають великі затрати часу, тому використання їх повинно відбуватися паралельно із традиційними методами.

Нині існує комплекс активних методів навчання [4]. Різноманіття форм і методів активного навчання (метод проектів, моделювання ситуацій, рольові та ділові ігри, проведення «круглих столів» тощо), орієнтованих на особистість учня, на його активну участь у саморозвитку, отриманні якісних знань, умінь, творче розв'язання конкретних проблем, не дають можливості у межах статті детально охарактеризувати кожен. Тому розглянемо деякі з них.

Метод проектів є одним із активних методів навчання. В основі методу проектів лежить розвиток пізнавальних, творчих навичок учнів і критичного мислення, уміння самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі. Говорячи про метод проектів, слід мати на увазі спосіб досягнення дидактичної мети через детальне розроблення проблеми, яка повинна завершитися цілком реальним, відчутним практичним результатом, оформленим тим або іншим чином. Метод проектів заснований на ідеї взаємодії в навчальній групі й приймати на себе відповідальність як особисту, так і за колектив. Це створює умови для соціалізації особистості, розвиває активність учнів у навчальному середовищі [6, с. 54—56].

Актуальність методу проектів визначає також спроможність формувати важливі уміння, що є складниками багатьох ключових компетентностей, а саме: рефлексійні, пошукові (дослідницькі), уміння й презентації [4 с. 15—17].

Привертає увагу *метод проектів* тим, що має такі переваги:

- 1) дає змогу найменшими затратами ресурсів створити природне, максимально наближене до реального середовища для формування компетентностей;
- 2) сприяє навчанню учнів користуватися здобутими знаннями для розв'язання пізнавальних і практичних завдань;
- 3) розвиває дослідницькі й системні уміння;
- 4) стимулює інтерес учнів до конкретних проблем, що передбачають певні знання, необхідні для розв'язання їх;
- 5) сприяє розвитку рефлексорного (за ДЖ. Дьюї) або критичного мислення;
- 6) забезпечує формування впевненості, що базується на аргументованих міркуваннях [5, с. 54—56].

Ситуаційний метод є сильним мотивувальним фактором, що дає змогу учителям забезпечити реалізацію таких цілей:

- застосування отриманих учнями на заняттях знань і умінь (мовні уміння учнів корелюють із теоретичними знаннями й інтегрують у цілісну систему знань, умінь і навичок);
- розвиток особистісних якостей (уміння спілку-

ватися, слухати співрозмовника, аргументовано й коректно висловлювати свою думку, володіти емоціями в ході обговорення їх).

В основі методу має бути конкретна ситуація із такими характеристиками:

- містить у собі проблему (суперечливість);
- проблема, покладена в основу, має бути актуальна, близька й зрозуміла учням;
- передбачає варіативність розв'язання проблеми;
- допускає можливість втручання у неї іншої людини, що має на меті зміну стану з небажаного на бажаний [21, с. 29—34].

Метод ділової гри. У працях науковців (Бондаренко В., Вашуленко М., Савченко О.) гра трактується як засіб цілеспрямованого керівництва учителем розумовою діяльністю учнів, формування в них пізнавального інтересу. Гра, як практична діяльність удосконалює психічні процеси, сприяє формуванню інтелектуальної й мотиваційної сфер, дає змогу пізнавати навколишній світ. Зазначимо, що гра — це основа розвитку життєвого досвіду дитини, її фізичних, розумових і духовних здібностей, діяльність, засобами якої активізується процес пізнання нового і невідомого. Це означає, що такий вид діяльності може здійснюватися не лише в процесі навчання, а й тоді, коли діти розважаються.

Проблема застосування ділової гри є актуальною для навчання на уроках в основній школі. С. Воробйова трактує ігрову діяльність як різновид активної діяльності дітей в процесі якої вони оволодівають суспільними функціями, стосунками й рідною мовою як засобом спілкування між людьми [3, с. 46—48]. Слід зазначити, що навчально-ігрова діяльність, яка передбачає мовну гру (гру слів) для вербального самовираження, використання логічних, рольових ігор, є однією з важливих умов розвитку в школярів інтересу до мови, формування комунікативних здібностей, зацікавлення навчальним предметом, сприяє емоційній та інтелектуальній активності, що позитивно впливає на засвоєння тематичного матеріалу.

Круглий стіл — це одна з організаційних форм пізнавальної діяльності учнів, що дає змогу закріпити здобуті раніше знання, заповнити брак інформації, сформувати уміння розв'язувати проблеми, зміцнити позиції, навчитися культури ведення дискусії. Характерною рисою круглого столу є поєднання тематичної дискусії з груповою консультацією. Поряд з активним обміном знаннями в учнів формуються уміння висловлювати свої думки, аргументувати свої міркування, обґрунтовувати запропоновані рішення й обстоювати свої переконання [9, с. 56—58].

Важлива умова в процесі організації круглого столу: потрібно, щоб він був дійсно круглим, тобто процес комунікації, спілкування, відбувається «очі в очі». Розташування учасників обличчям один до одного призводить до зростання активності, збільшення числа висловлювань, можливості кожному учневі долучитися до обговорення в класі, підвищує мотивацію, використовує невербальні засоби спілкування, такі як міміка, жести, емоційні прояви [8, с. 3].

Метод мозкового штурму. Його мета полягає в організації колективної розумової діяльності для пошуку нетрадиційного розв'язання проблем, зібрати якомога більше ідей й чіткого формулювання проб-

лемного питання. Такий метод сприяє формуванню вміння концентрувати увагу на розв'язанні конкретного завдання, а також досвіду колективної розумової діяльності, вміння працювати в групі (колективі), що стане в нагоді в разі потреби прийняття самостійного рішення, що може виникнути у різних сферах життя й діяльності учнів [8, с. 74—75].

Ситуаційний метод (він же метод кейсів) передбачає навчання з використанням конкретних ситуацій (кейсів). Кейс — це спеціально підготовлений навчальний матеріал, який містить структурований опис ситуації. Кейси допомагають у перенесенні навчального середовища у реальне життя. Мета методу — розвиток здатності тих, хто навчається робити детальний аналіз, а не оцінювання ситуації. Разом із удосконаленням аналітичних навичок метод ситуаційних вправ є формою перевірки знань, розвиває здатність відокремлювати важливе від другорядного, виховує почуття відповідальності в процесі навчання, що знадобиться згодом [18, с. 24].

Метод кейсів розвиває такі навички:

— аналітичні (вміння відрізнити зміст інформації, класифікувати, виокремлювати суттєву та несуттєву інформацію, аналізувати; мислити чітко й логічно);

— практичні (формування на практиці теоретичних навичок);

— творчі (розроблення альтернативних рішень);

— комунікативні (вміння дискутувати, використовувати наочний матеріал та медіа-засоби, об'єднуватися в групи, захищати власну точку зору, переконувати);

— соціальні (оцінювання поведінки людей, вміння слухати, підтримувати під час дискусії, аргументувати протилежні думки, контролювати себе тощо).

Аналіз конкретних ситуацій або метод «кейсів», є ефективним методом активності навчально-пізнавальної діяльності учнів, також передбачає не лише розроблення конкретних ситуацій, а й методичні рекомендації щодо використання їх. Важливо не нав'язувати власних суджень, поставити людину перед вибором: залишити все як є чи змінити свої уявлення. Така позиція стимулює зміну настанов і поведінки, допомагаючи людині усвідомити можливість вибору й крок за кроком змінювати стиль її взаємодії зі світом і конкретними людьми. Уміння робити свій вибір, за висновками учених, визначає зрілість і відповідальність людини [5, с. 164].

Усі ці методи передбачають активну самостійну пізнавальну діяльність учнів, спрямовану на розв'язання конкретної проблеми, навчального завдання тощо, а також допомагають формувати досвід пошуку рішень у нестандартних ситуаціях, навчитися приймати рішення й відповідальність за них, працювати в команді.

Отже, можна підсумувати, що активні методи навчання — це навчання діяльністю. Вони спонукають до самостійного здобуття знань, розвитку мислення, формування практичних умінь і навичок, які стимулюють пізнавальну діяльність учнів. Методи допомагають створити таке освітнє середовище, де досягається поглиблене розуміння проблеми, уможливлене залучення учнів до активного навчального процесу та забезпечення ефективної взаємодії учителя й учнів на уроках української мови в умовах спільної діяльності, а також засвоєння знань і навичок в навчальній діяльності.

Висновки і перспективи подальших розвідок порушеної проблеми. Сучасна освіта орієнтована не лише на знання, вміння й навички, а передусім на функціональність цих знань. Актуальність упровадження нових методів на уроках української мови є безперечною, тому серед першочергових завдань сучасного учителя — корегування змісту й методик навчання. Систематичне запровадження на уроках цих методів сприятиме розв'язанню багатьох актуальних освітніх завдань, а саме: формування аналітичного мислення, здатності самостійно приймати рішення, почуття відповідальності за власне рішення чи вчинок, стимулюванню активності й ініціативності учнів у навчальному процесі й поза ним. Подані матеріали не вичерпують проблеми повною мірою. Багато аспектів її потребують ретельної уваги з боку дослідників, а, можливо, і спеціальних досліджень.

В статті поднят вопрос об особенностях использования активных методов обучения, в частности определены их основные признаки. Раскрывается суть активных методов обучения их преимущества и особенности в практике обучения украинскому языку, также определена их диалогическая особенность, которая предусматривает гармоничное развитие языковой личности.

Ключевые слова: активные методы обучения, методическое обоснование, классификация, критерии отбора активных методов обучения для уроков украинского языка.

The article raised questions about using active learning methods, in particular is found out their main features. It reveals the essence of active learning methods are defined by their features and benefits of the practice of teaching Ukrainian language, is found out their dialogical feature that provides for harmonious development of linguistic identity.

Keywords: active learning methods, methodological study, classification, selection criteria for active teaching methods learned Ukrainian language.

Література

1. Біляев О.М. Концепція мовної освіти в Україні / О.М. Біляев, М.С. Ващуленко, В.М. Плехотнік // Рідна школа. — 1994. — № 9. — С. 71—73.
2. Вербицкий А.А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход / А.А. Вербицкий. — М.: Высшая школа, 1991. — 207 с.
3. Воробйова С. Дидактична гра в процесі навчання / С. Воробйова // Рідна школа. — 2002. — №10. — С. 46—48.
4. Горянина В.А. Психология общения: учебн. пособие для студ. высш. учеб. заведений / В.А. Горянина. — 4-е изд., стер. — М.: Академия, 2007. — 416 с.
5. Голуб Н.Б. Метод проектів у навчанні української мови / Ніна Голуб // Українська мова і література в школі. — 2013. — №3. — С. 54—59.
6. Грудзинская Е.Ю. Активные методы обучения в высшей школе. Учебно-методические материалы по программе повышения квалификации «Современные педагогические и информационные технологии» / Е.Ю. Грудзинская, В.В. Марико // Нижний Новгород: Издательство Нижегородского государственного университета им. Н.И. Лобачевского, 2007. — 182 с.
7. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: [навч. посібн.] / І.М. Дичківська — К.: Академвидав, 2004. — 320 с.
8. Дяченко-Богун М. Активні методи навчання у вищому навчальному закладі / Марина Дяченко-Богун // Вісник педагогічної майстерності. — 2014. Вип. №14. — С. 74—76.
9. Кучерук О.Л. Система методів навчання української мови в основній школі: теорія і практика: [монографія] / Оксана Анатоліївна Кучерук. — Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. — 420 с.
10. Куликова О. Активні методи навчання у підготовці фахівців книгознавчого профілю / Олена Куликова // Вісник книжкової палати. — 2014. Вип. №14. — С. 1—5.
11. Лазарева И. А. Возможность повышения качества учебного процесса при использовании методов активного обучения / И.А. Лазарева // Инновации в образовании. — 2004. — №3. — С. 52—60.
12. Наумова Ю.К. Активность в научном познании. — М.: Мысль, 1969. — 87 с.
13. Пометун О.І. Активні й інтерактивні методи навчання: до питання про диференціацію понять / Шлях освіти. — 2004. — № 3. — С. 10—15.
14. Привалова Г.Ф. Активные и интерактивные методы обучения как фактор совершенствования учебно-познавательного процесса в вузе // Современные проблемы науки и образования. — 2014. — №3.
15. Педагогические технологии: учеб. Пособие / под общ. Ред. В.С. Кукушкина. — М.: Ростов н/Д: МарТ, 2004. — 336 с.
16. Полат Е.С. Метод проектів / Е.С. Полат / Электронный ресурс. Режим доступа: <https://docs.oogleg.com/document/d/13xOC50yaEkLzYq2kuRf4/edit?pli=1>
17. Устарева Г.Д. Педагогика высшей школы: активные методы и формы обучения. — Алматы, 1999. — 36 с.
18. Масалков И.К. Стратегия кейс-стадии: методология исследования и преподавания: учебник для вузов / И.К. Масалков, М. В. Семина. — М.: Акад. проект; Альма матер, 2011. — 443 с.
19. Ситуационный анализ, или Анатомия Кейс-метода / под ред. Ю.П. Сурмина. — К.: Центр инноваций и развития, 2002. — 286 с.
20. Смолкин А.М. Методы активного обучения: науч.-метод. Пособие. — М.: Высш. шк., 1991. — 176 с.
21. Ситуаційна методика навчання: теорія і практика / Упорядн. О. Сидоренко, В. Чуба. — К.: Центр інновацій та розвитку, 2001. — 256.
22. Хуторской А. Современная дидактика / А. Хуторской. — СПб: Питер, 2001. — 544 с.
23. Якупова Я.Р. Активные формы обучения — фактор интенсификации учебного процесса / Я.Р. Якупова // Высшее образование сегодня. — 2007. — №10. — С. 45—48.